

מסורת הש"ס

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ה.

עין משפט
גור מצוה

לא א"ר מ"י פקח ה
מחלוקת עדות הלכה
ח פקח פקח ר' פקח ח"מ
פ"ח
לו ב מ"י פ"ח מחלוקת
חובל ומקח הלכה א
פחג פקח ע טו"ש פ"ח
פ"ח שפס פקח א

תורה אור השלם

- 1. אן כן יחא אר בת יחא
במשפט הנה יעשה לו
שפחה כה לא
2. ועשיהם לו כאש
ומס לעשות לאחיו
ובערה רצע משפחה
וכריס יט

מוסף רש"י

אין משלמין על פי
עצמן. אם החנו כבד
ולא הספיק בעל דין
למחנן דין על החנו
עד שגברו ונא כבד אמר
יהודי שפחה כבד פלתי
ומכוחו. משלם בחבור
בזק שילם. אם חנו נס
החלס כשור ופחו כד
מחלס שגאלס יחזר על
מחלס כשור. בעל השור
משלם אחר מוסר חק שלם
שוריו י"ו. ומפגל. סק
שפגל בקרנט על ישראל
דשפח לאלכט חק חמט
דמי. חט משלם ממשכ.
דחא חיקא דרעט
בעמלה הוא חיקא שאט
יכר נערו (ברכות ב.)

רבינו הגנאל

אביו אחיו תחת נתינה
ישלם כסף פ"י מצאנו
בפירוש פקח ורגל דכתיב
ובעז בשדה אחוץ מיטב
שדוה ומיטב כרבו ישלם
וגמרון מנה רגל מקום
דכתיב השלומין הוא
מיטב כשור כתיב ישלם
ישלם שור תחת השור
כבור כתיב בעל הבור
ישלם כמבעה כתי מכה
בהמה ישלמה בהבער
כתיב ישלם השלמין
שנים לרעהו. ובשומר
שכר כתיב ישלם לבעולו.
ובשואל כתיב ישלם משלם.
(או שכר) (שוכר) או
כשומר ונחם או כשומר
שכר גבגב חיים שנים ישלם
השלומין ד' והו כתיב
המשה בקר ישלם תחת
השור וארבע ארס תחת
השה. בגולן כתיב ישלם
אוהו בראשו. ולמו עד
מי שאינו כחוב כו לשון
השלומין בתחת תחת.
כתיב בנזק שור ישלם
ישלם שור תחת השור
מה השלומין שור כתיב
ביה תחת והוא מפיטב
אף לא היכא דכתיב
תחת מפיטב הוא. וילפי
מיהו גזינן דכתיב עין
תחת עין והעדים זוממים
ככלל. צער חבורה תחת
חבורה וליף מניה האונס
(שיל) (בתיבין) נזק אחיש
השוכב עמה לזמן הנערה
החשים כסף וזו היה
לאשה תחת אשר ענה.
וחבו ילפי אחריני פן
האונס מה אונס דכתיב
ביה נתינה וזו משלם
מפיטב אף כל הכיב
דכתיב נתתה או כסף
ישלם מפיטב. (זיל וגי)
וילין מיהו הפתחה דכתיב
כסף ישלם. ומתניא שם עד
דכתיב וענשו אוהו סאה

הא תברא ר"ע לניויה. אין לפרש דחור זו מדקמי שמעלס מגופו
דכ"ע המניח (לקמן דף ג.) מני כהדיא ר"ע אומר מחשפט
הזה כחמון ולא בעלין יכול ישלם מן העלייה כו' ולפי' נמי קשה
דפי' אשע"ג דזימנין ליכא נוק שלם כגון ששהור אין היה כדי לדין

מכל מקום ליפני מרי גוויי שור מיון
לדפעמים איכא נוק שלם וי"ל לדין
לדין משלם אלא מגופו אי אפשר
למימי בני אבות דלמרינן לקמן
כולס כאלוה הן לשלם ממיטב:
האונס והפפתה והמוציא ש"ד
דמוציא הוא. מוציא
שם רע לית זיה ממונא כלל אלא
מאה כסף אלא אנב אחריני נקטיה:
המפסא והמרפס. המיל' ללא
מנא לכו משוס ללא

מחייב כשוגג: דא' שמה היוק.
ואע"ג דמוקיה דלמח שמה היוק
איחובב כהנחין (גישן דף ג:) מ"מ
ניחא ליה לזקומי כרימא דרבי
חיא אכיו אליניה: וקתני היוק
דלא מינברא. והא דקמי ששה גוויי
לפי שהם שניין כפי' היוקין (שם ג:)
דקמי שומר חנם והשואל נושא
שכר והשוכר דקמי גוויי עובד:
תני בניינא אפעו"ס. האי למעוטי
לאו משוס דלית ליה דרבי
חיא אלא כלומר למעוטי ללא איירי
בהו: למעוטי מוסר בו'.
המיל' למעוטי כופר ושלאים ש
ענד והא דלא קמי לכו משוס
דקתנא לא מיירי ומוסר והמפלג
אפילו למאן ללא דאין דינא דגרמי
מחייב משוס קנט כהחול כמחא
(לקמן דף קפ.) ד' ירבורא דאית
ביה מעשה. דכמכות כפי' נערה
(דף מו.) א"ר אליעזר בן יעקב לא
נאמרו דברים הללו אלא כשעל ור'
יהודה אימ ליה הכס עד שישיכור
עדים: כולם כאבות אש"ם
כמיטב. ואע"ג דמלוות דלמתי
דמתימין משלמין נמי ממיטב מ"מ
הו אי לא דקרינא לכו אבות לא
הו ידעי משלמי ממיטב:

תחת נתינה כו. נקפרי מסיק
נושא מוקדמה אח כפה
ולא מחוס עיניך (דברים טו) וליף
מעדים זוממין דכתיב לא מחוס עיניך
(שם יט) וז"ל שהוא גזירה שיה גזירה
מדלא קאמר לחיח תחת נתינה עיניך
ועדים זוממים פרש"י דכתיב כהו
נפש כנפס וז"ל דלפילי אס העידו
על שור חס שניה לאו העידו פלוי
מיין פלוי מנה דדיעו ציבורית
דמשלמי כמיטב דלס לכו למידי

אחרים ממיטב לא לרין קרא דמכאשר זמס נפקא דיחייבו ממיטב:
בא"י קאמר. משוס דלא מני לפרושי האי לא הרי כשאר לא
הרי שש"ס קמתמה מא' קאמר:

וכי

מאן ורגל דכתיב ביה מיטב שדה' אף כאן מיטב שאס גא לשלם
מניה משור שנגח את העבד דכתיב ביה ימן לאדוניה' או ישלם וגמר משן ורגל דכתיב ביה מיטב כרמו ישלם' או כסף וגמרי מבור דכתיב
ביה כסף יבי' לבעולו (שמות נא) וארבע אבות גמרי כוליה מן ורגל. כשומר חנם כתיב אשר ישיעון אלהים ישלם' (שם כג) כשואל כתיב בעולו אין עמו שלם
ישלם [שם] כשואל שכר כתיב אס גזבו יגנב מעמו ישלם [שם] ושוכר אינו כחוב כמורה אלא דינו כנושא שכר. כנוק דחובל
כחבירו כתיב נתינה כן ימתן כו' והיינו מעור היתאן מיד ליד כדדרשין כהחובל (לקמן דף טז.) כלער כתיב פלע תחת פלע' ודרשין ליה
לקמן כהחובל (דף פה.) פלע תחת פלע יתן לעור נמקוס נוק. בריפוי וצנת כתיב דכתיב שצנתו ימן ורפא' (ויצאשכח כתיב תחת גבי אונס
ומפתה דכתיב תחת אשר עינה [דברים כג] ודרשין כמכות כפרק אלו נערו' (דף מ:)) חמשים כסף תחת העיניו מכלל דאיכא נושא ופגס.
לישנא אחרינא הואיל וכתיב כחובל כחבירו תחת דכתיב תחת פלע כולהו משנה דכריס ידדיה מהתם גמרינן. בתלומי פכל כתיב
ישלם שנים [שמות כג] ובתלומי ארבעה חמשה כתיב חמשה נקר ישלם תחת וגו' וקין דגנב ככלל ככל הוא ובגול כתיב נתינה ונתן לאשר
אכס' לו (תמצד ה.) בעדים זוממים כתיב כהו נפש כנפס נוק. ויכמו' וצנת כתיב דכתיב שצנתו ימן ורפא' (ויצאשכח כתיב תחת גבי אונס
כסף ונתן לאכי הנערה חמשים כסף [שם כג]) היינו אונס מפתה כסף יקול כמורה כהחולות (שמות כג) כמוליא שם רע וענשו אותו מאה
כסף [דברים כג]. עממא ומדמה ומנאן ככלל נוק ה' וצונק כתיב ביה תחת: מא' קאמר. למה לי למימני כלל: ופיסי אידך פניס. כמה
מנינו כשור שהוא מניק ומידי אף המכבה שהוא מניק יחא מידי: לא אפיס. כדמפרש לעיל רב לטעמיה ושואל לטעמיה:

לכחוד

עדים זוממין דמונא הוא. לכל המשלם יותר על מה שהזיק כגון כפל
תלומי ארבעה חמשה קרי קנט כלקמן כהן פיקין (ר' עו:) ונתון
כל דבר קרוב חמשה כמורה כגון חמשים על אונס ומפתה ומנה
של מוציא שם רע כולוהו הו קנסא אכל מידי אחרינא ממונא: סבר

לפ' כר"פ. דלמח כמס' מכות כפי'ק
(ר' ג.) עדים זוממין אין משלמים על
פי עמנן כגון אס החומו כב"ד זה
ולא כפי'ק בעל דין להעמיד דין
ולמוכנן והלכו למקום אחר והודו שם
כב"ד ואמרו החמונו כניס דינו של
פלוי פטורין אלמא קנסא הוא ומורה
כקנט פטור: אי ר"ע ליפני פרי
גוויי שור. דלא לר"ע י' מילוק בין
משלמין של שור דאזיק שור ללא
משלם אלא מני נוק למשלמי שור
דאזיק חס דמנן לקמן כפי' המניח
את הכר (דף ג.) ר"ע אומר כו':

כמוסר. אס חבל חס כשור חס
ותס כאלס ושמו כ"ד חבלה שחבל
שור כאלס יותר מחבלה שחבל האלס
כשור משלם בעל השור אותו עורף:
גוויי. כלל האגרופו כדלמח

כמהדרין כפי'ק (דף ג.) אדייה
לגזירה וקס: יכול ישלם חס שחבל
כאלס מן העלייה ס"ל כו'. ואשתמה
ללא משלם נוק שלם אלא מנו ששהור
שחמשים כסף לנד הו קנט אכל
י' זו פגס ששה עכשו פחות
מדמעיקרא כדלמח כמכות (דף מ.)
ונכשת דמונא הוא: ה"ג מה נפקך.
משוס מא' אלתערך ליה למימני אי
משוס זכר מנא ליה: מדמט. מערב
דמונא עס חולין של מיכרו דהשתא
מזיין לכו עול לפי שאין זכרו לאוכלה
אלא כהן: מנסך. שניסין יין חבירו
לע"ז ואסרו כהנהה הואיל ועבד
ביה מעשה כגופיה דין: שאינו
יכר. כגון הכל דאין הנוק יכר
יכרו הפירות ללא חסר להו: לימא
כסבר רבי חייל לא שמה היוק.
ומשוס קנטס הוא מני דלא הו ככלל
אבות דרבי אשעיא: ללא מניינא
דכרי חייל למעוטי מא'. דלא מחשיב
כדידיהו: מוסר. מלשין שמוסר ממון
חבירו לעונד כוכבים: ומפגל. ס'כהן
ששטק קרנט על ישראל חטאת א' לשוס
שלמים ולרין הקרנן עולה לחובת
בעולו דאין אחר: וליפני ליה ר'
חייל האי מוסר: מוציא שם רע
דיבורא דאיש ביה מעשה. בעליה:
מכלל דאיכא תולדות. כדפרשין
לעיל כלל חד ומד נניפה ונשיעין
לקרן כמחכנה להנחמה תולדה דשן

רבינו הגנאל

מכר חבורה ויכרוא בה
בחולין. דברי ר' עקיבא
דאמר בעדים זוממין אין
משלמין על פי עצמן
מפוטרי בחוליה פ' כתיב
העדים זוממין וממלא. תרי
ד' רביס ואמר בעדים
זוממין אין עשין חן
גופיה וכו' חלוצה. ואין
גולין לער הפקלת ואין
משלמין כופר ואין ממכרין
בעבד בערי משוס ר'
דכרי אומר אף אין
משלמין על פי עצמן.
פי' חבורה ר"ע לגזירה
שיכר כלי זיינו שלוחם
אבות וניקין לו כהרי
דחנא ר' עקיבא אומר
יכול ישלם מן העלייה
כהו חס מה הניחא אף אין
הכר. פי' מוסר המוסר
את חבורה לעוברי כוכבים
ונעשו או מוסר ממון חבירו
לעונדי כוכבים אם עין
עורם חייב לשלם. ורין
הן הטוען טענת מסור
ואין לו ראיה אני עתה
לפרש במקומו כפי' הכותס
צאן לדרי. אשתון יתי
אבות וניקין לו כהרי
מסור ומפגל ואית בהו
ממונא וקנסא וזקו כריס
הדיקא וזאת ספילא. אית
ביה ממונא דאמא לדייה
בהירא וממונא דאמא
לידיה באיפירא. ואית בהו
נפי חיק ניכר והיזק
שיבו ניכר. ואית בהו
רובן שיש בו מעשה
דמוציא שם רע.
וכתיב שאין בו מעשה
ורחמנא שוויי מעשה
עדים זוממין. וירבור שאין
בו מעשה מסור והו אבות
תולדותיהן יוצא בתן בו
מחיליה רגל כתיב נוק
ציורות והלכתא בפרי לה
ראמא קרי ליה תולדה
רגל קרי מן העלייה
ובלן מיעדין מן המחילין

וכן לכולן: תחת נתינה כו'. דככולו כתיב או תחת וגמרינן תחת
תחת משור מועד דכתיב ביה שור תחת (שורים) מה חס ממיטב דגמר
משן ורגל דכתיב ביה מיטב שדה' אף כאן מיטב שאס גא לשלם
קרקע לגוק כשציל היוקו מנגיבו מן העדיית או נתינה וגמר נתינה
נתינה משור שנגח את העבד דכתיב ביה ימן לאדוניה' או ישלם וגמר משן ורגל דכתיב ביה מיטב כרמו ישלם' או כסף וגמרי מבור דכתיב
ביה כסף יבי' לבעולו (שמות נא) וארבע אבות גמרי כוליה מן ורגל. כשומר חנם כתיב אשר ישיעון אלהים ישלם' (שם כג) כשואל כתיב בעולו אין עמו שלם
ישלם [שם] כשואל שכר כתיב אס גזבו יגנב מעמו ישלם [שם] ושוכר אינו כחוב כמורה אלא דינו כנושא שכר. כנוק דחובל
כחבירו כתיב נתינה כן ימתן כו' והיינו מעור היתאן מיד ליד כדדרשין כהחובל (לקמן דף טז.) כלער כתיב פלע תחת פלע' ודרשין ליה
לקמן כהחובל (דף פה.) פלע תחת פלע יתן לעור נמקוס נוק. בריפוי וצנת כתיב דכתיב שצנתו ימן ורפא' (ויצאשכח כתיב תחת גבי אונס
ומפתה דכתיב תחת אשר עינה [דברים כג] ודרשין כמכות כפרק אלו נערו' (דף מ:)) חמשים כסף תחת העיניו מכלל דאיכא נושא ופגס.
לישנא אחרינא הואיל וכתיב כחובל כחבירו תחת דכתיב תחת פלע כולהו משנה דכריס ידדיה מהתם גמרינן. בתלומי פכל כתיב
ישלם שנים [שמות כג] ובתלומי ארבעה חמשה כתיב חמשה נקר ישלם תחת וגו' וקין דגנב ככלל ככל הוא ובגול כתיב נתינה ונתן לאשר
אכס' לו (תמצד ה.) בעדים זוממים כתיב כהו נפש כנפס נוק. ויכמו' וצנת כתיב דכתיב שצנתו ימן ורפא' (ויצאשכח כתיב תחת גבי אונס
כסף ונתן לאכי הנערה חמשים כסף [שם כג]) היינו אונס מפתה כסף יקול כמורה כהחולות (שמות כג) כמוליא שם רע וענשו אותו מאה
כסף [דברים כג]. עממא ומדמה ומנאן ככלל נוק ה' וצונק כתיב ביה תחת: מא' קאמר. למה לי למימני כלל: ופיסי אידך פניס. כמה
מנינו כשור שהוא מניק ומידי אף המכבה שהוא מניק יחא מידי: לא אפיס. כדמפרש לעיל רב לטעמיה ושואל לטעמיה:

לכחוד

כסף. ריפוי וצנת כתיב בהו נתינה שנאמר רק שבתו ימן ורפא ירפא. המפגל והמרפס והמנסך יין לע"ז. המסור והמפגל כיון וקרימא לן היוק שאינו ניכר שמה היוק שייכו כולוהו ככלל נוק: פ"ח לא השור כהרי המכבה כו.

א' פי' חס' דיה לא כהנה. כו' פי' כאלס רח ממלחן ח"ס על הידף מה.